

ΤΟΠΙΚΗ ΑΤΖΕΝΤΑ 21

1. Εισαγωγή

Η Τοπική Ατζέντα 21 (Local Agenda 21) γεννήθηκε τον Ιούνιο του 1992 όταν οι ηγέτες από περισσότερες από 100 χώρες και οι αντιπρόσωποι από περισσότερες των 10.000 Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων (ΜΚΟ) συναντήθηκαν στη γνωστή Διάσκεψη Κορυφής των Ηνωμένων Εθνών (Earth Summit) στο Ρίο της Βραζιλίας με στόχο την προώθηση των αρχών της αειφόρου ανάπτυξης. Τα σχετικά με την Ατζέντα 21 θέματα, μνημονεύονται στο Κεφάλαιο 28 του κειμένου που συμφωνήθηκε.

Με απλά λόγια, η Τοπική Ατζέντα 21 (ΤΑ 21) είναι μια διαδικασία, σύμφωνα με την οποία, οι τοπικές αρχές σε όλα τα μήκη και πλάτη της γης, καλούνται να εργαστούν από κοινού με όλους τους φορείς της τοπικής κοινωνίας και με τους πολίτες. Στόχος της συνεργασίας είναι ο σχεδιασμός και η υλοποίηση δράσεων που θα εφαρμόσουν τις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης σε τοπικό επίπεδο. Εξυπακούεται λοιπόν ότι δράσεις της ΤΑ 21 δεν είναι δυνατόν να ξεκινήσουν σε τοπικές κοινωνίες όπου επικρατεί η αντίληψη “του ενός ανδρός αρχή”. Σε Δήμους ή Κοινότητες, όπου ο Δήμαρχος ή ο Πρόεδρος “τα ξέρει όλα” και όλα πηγάζουν και ξεκινούν από αυτόν, είναι αδύνατη η υλοποίηση της ΤΑ 21. Είναι καλύτερο να μη ξεκινήσει μια τέτοια προσπάθεια γιατί είναι βέβαιο ότι θα αποτύχει παταγωδώς.

Αν λοιπόν εμφορείστε από τις ίδιες αντιλήψεις και βλέπετε κάθε δραστήριο πολίτη στην τοπική κοινωνία ως αυριανό σας αντίπαλο, τότε ξεχάστε τα παρακάτω. Μην συνεχίζετε την ανάγνωση. Δεν είναι για σας. Η δικής σας τοπική κοινωνία πρέπει να περιμένει μια άλλη φωτισμένη ηγεσία για να διασφαλίσει την ευημερία της στον 21^ο αιώνα. Εσείς είστε ένας απλός διαχειριστής. Σαν τους δεκάδες που πέρασαν πριν από εσάς από την ίδια θέση. Δεν έχετε κάποιο όραμα και είστε εντελώς ακατάλληλος να ασπασθεί την ΤΑ 21.

Η ΤΑ 21 δεν είναι μια απλή “πράσινη” δράση. Είναι μια ολοκληρωμένη θεώρηση των περιβαλλοντικών, οικονομικών, κοινωνικών και πολιτισμικών χαρακτηριστικών με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής της τοπικής κοινωνίας. Είναι μια ανοιχτή συμμετοχική διαδικασία που στοχεύει να κάνει τις πόλεις και τα χωριά περισσότερο αειφορικά. Ικανά δηλαδή να απολαύσουν τα αγαθά της ανάπτυξης χωρίς να εμποδίζουν τις μελλοντικές γενιές να έχουν και αυτές τη δυνατότητα να καλύψουν τις ανάγκες τους.

Αν ήθελε κανείς να συνοψίσει τα χαρακτηριστικά της ΤΑ 21 που την κάνουν να ξεχωρίζει από άλλες δράσεις, αυτά είναι:

1. ο καθοριστικός ρόλος των τοπικών αρχών στην επίτευξη αειφορίας σε τοπικό επίπεδο,
2. η συμμετοχή στην παγκόσμια ευθύνη για τον περιορισμό των αρνητικών επιπτώσεων στο περιβάλλον,
3. το μοίρασμα γνώσεων, ιδεών και εμπειριών με άλλες κοινότητες σε Παγκόσμια βάση,

4. η ευρεία συμμετοχική διαδικασία όλων των ομάδων του πληθυσμού και η βαθιά προσήλωση στις δημοκρατικές διαδικασίες, και
5. η ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών, κοινωνικών, οικονομικών και πολιτισμικών στοιχείων που ορίζουν την ποιότητα ζωής των πολιτών στο τοπικό επίπεδο.

2. Τα χαρακτηριστικά της αιεφόρου ανάπτυξης

Η αιεφόρος ανάπτυξη έχει μερικά γνωρίσματα που την διαφοροποιούν σε σχέση με τις άλλες μορφές ανάπτυξης που έκαναν την εμφάνισή τους τις τελευταίες μεταπολεμικές δεκαετίες, όπως για παράδειγμα, το κλασσικό μοντέλο ανάπτυξης ή το μοντέλο της απεριόριστης ανάπτυξης. Τα χαρακτηριστικά αυτά είναι: η άμεση σύνδεσή της με το περιβάλλον, η αναφορά της στην ανάγκη κάλυψης των μελλοντικών αναγκών, η αναφορά στη διασφάλιση και βελτίωση της ποιότητα ζωής, η αναφορά στην ισότητα των ευκαιριών, η αναφορά στη δράση με αυξημένη περίσκεψη και τέλος η ανάγκη σφαιρικής εξέτασης των δράσεων και ενεργειών που επηρεάζουν το περιβάλλον.

1. **Περιβάλλον.** Η φέρουσα ικανότητα των οικοσυστημάτων οριοθετεί τα ακρότατα όρια της ανθρώπινης δράσης και συμπεριφοράς. Το ξεπέρασμα της φέρουσας ικανότητας οδηγεί σε μη αναστρέψιμη κάμψη των φυσικών οικοσυστημάτων. Έτσι, όλες μας οι δράσεις, πρέπει να γίνονται μέσα στα όρια της φέρουσας ικανότητας για να παραδώσουμε στους απογόνους μας τα φυσικά οικοσυστήματα με αλώβητη την ικανότητά τους να στηρίζουν την ανθρώπινη παρουσία σε αυτόν τον πλανήτη. Μερικά παραδείγματα ίσως είναι χρήσιμα για να κατανοήσουμε τη φέρουσα ικανότητα. Σε κάθε βοσκότοπο της χώρας μας πρέπει να προσδιορίσουμε τη φέρουσα ικανότητά του, τον αριθμό δηλαδή των ζώων που μπορούν να βοσκήσουν σε αυτόν χωρίς να υποβαθμιστεί ο βοσκότοπος, χωρίς δηλαδή να χάσει την ικανότητά του να παράγει κάθε χρόνο το χόρτο που χρειάζεται για τη διατροφή του συγκεκριμένου αριθμού ζώων. Αν για παράδειγμα η βοσκοικανότητα ενός βοσκοτόπου είναι 1200 αιγοπρόβατα δεν πρέπει να εγκαταστήσουμε σε αυτόν 2000 ζώα. Αν το κάνουμε σε λίγα χρόνια θα φανούν τα πρώτα αποτελέσματα της υποβάθμισης του βοσκοτόπου. Το ίδιο πρέπει να γίνει και με τον τουρισμό. Σε κάθε νησιωτική περιοχή πρέπει να προσδιορίσουμε τη φέρουσα ικανότητα σε παραθεριστές και να σταματήσουμε να εκδίδουμε οικοδομικές άδειες, αν έχει ξεπεραστεί η φέρουσα ικανότητα.
2. **Μελλοντικότητα.** Έχουμε ηθική υποχρέωση να διατηρήσουμε τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν και αυτές τις δικές τους ανάγκες από το φυσικό περιβάλλον, όπως ακριβώς το έκανε και η δική μας γενιά.
3. **Ποιότητα ζωής.** Η ποιότητα ζωής των ανθρώπων δεν έχει μόνο υλική βάση. Έχει διαστάσεις κοινωνικές, πολιτισμικές, ηθικές και πνευματικές και πρέπει να αντιμετωπίζετε με μια τέτοια σύνθετη θεώρηση.

4. **Ισότητα.** Ο πλούτος, οι ευκαιρίες και οι ευθύνες πρέπει να μοιράζονται ισότιμα μεταξύ των κρατών και μεταξύ των κοινωνικών ομάδων σε μια χώρα. Ιδιαίτερη κοινωνική φροντίδα πρέπει να κατευθύνεται στους άπορους και τα άτομα με ειδικές ανάγκες.

5. **Η αρχή της προφύλαξης.** Εάν αμφιβάλλουμε για τις περιβαλλοντικές επιδράσεις κάποιων δράσεων ή αναπτυξιακών έργων, το βάρος πρέπει να γέρνει πάντα προς τη μεριά της προστασίας του περιβάλλοντος.

6. **Σφαιρική σκέψη.** Η επίλυση των σύνθετων περιβαλλοντικών προβλημάτων απαιτεί να λάβουμε υπόψη μας όλους τους παράγοντες που συνθέτουν το υπό εξέταση πρόβλημα.

Οι αναγνώστες μας προφανώς αντιλαμβάνονται ότι η τοπική ανάπτυξη, όπως την έχουμε αναλύσει στο βιβλίο αυτό, βρίσκεται πάρα πολύ κοντά στις αρχές της αειφόρου ανάπτυξης και της ΤΑ 21. Επομένως, η ανάγκη διάδοσης των αρχών της τοπικής ανάπτυξης στις τοπικές κοινωνίες καθίσταται περισσότερο από ποτέ, ιδιαίτερα επιβεβλημένη.

3. Ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Τοπική Ατζέντα 21

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει, η Ατζέντα 21 αναγνωρίζει ότι οι τοπικές αρχές παίζουν έναν πολύ σπουδαίο ρόλο στην υλοποίηση των αρχών της αειφόρου ανάπτυξης. Αυτός ο ισχυρισμός μπορεί να θεμελιωθεί σε μια σειρά από αιτίες, όπως:

- α) αντιπροσωπεύουν την τοπική κοινωνία,
- β) επηρεάζουν με τη δράση τους την ποιότητα της ζωής των πολιτών,
- γ) διαχειρίζονται μεγάλα τμήματα του δομημένου και φυσικού περιβάλλοντος,
- δ) ως η κοντινότερη προς τους πολίτες αρχή, η ΤΑ μπορεί να τους επηρεάσει μέσω ενημερωτικών εκστρατειών, παροχή συμβουλών, και μέσα από χειροπιαστά παραδείγματα κατάλληλης συμπεριφοράς.

Για όλους αυτούς τους λόγους και δεδομένου ότι η προστασία του περιβάλλοντος και των πόρων του, εξαρτάται από τη συμπεριφορά του καθενός πολίτη μιας χώρας, η ΤΑ είναι αυτή που μπορεί να οργανώσει και συντονίσει δράσεις που θα μας φέρουν κοντύτερα προς τις αρχές της αειφορίας.

4. Τα χαρακτηριστικά ενός αειφόρου οικισμού

Σύμφωνα με το Συμβούλιο των Δήμων και Περιφερειών της Ευρώπης (1999), τα χαρακτηριστικά που πρέπει να έχει ένας οικισμός, ανεξαρτήτως μεγέθους, είναι τα εξής:

1. Οι πόροι χρησιμοποιούνται αποτελεσματικά και τα άχρηστα προϊόντα ελαττώνονται μέσα από μια διαδικασία κλειστών κύκλων,
2. Η ρύπανση είναι μειωμένη σε επίπεδα που τα φυσικά οικοσυστήματα μπορούν να αφομοιώσουν τα ρυπαντικά φορτία χωρίς κίνδυνο να καταρρεύσουν,

3. Η ποικιλότητα στη φύση εκτιμάται από όλους και προστατεύεται,
4. Κάθε πολίτης έχει πρόσβαση σε καλή τροφή, νερό, στέγη και καύσιμα σε ένα λογικό κόστος,
5. Κάθε πολίτης έχει την ευκαιρία να αποκτήσει μια εργασία που να τον ικανοποιεί,
6. Η υγεία των πολιτών προστατεύεται με τη δημιουργία ενός περιβάλλοντος που είναι ασφαλές, καθαρό και ευχάριστο και με υπηρεσίες υγείας που δίνουν έμφαση στην πρόληψη των ασθενειών και φροντίζουν για την κατάλληλη περίθαλψη των αρρώστων,
7. Η πρόσβαση σε υπηρεσίες, εγκαταστάσεις και αγαθά δεν επιτυγχάνεται σε βάρος του περιβάλλοντος,
8. Οι πολίτες ζουν χωρίς φόβο να γίνουν θύματα προσωπικής βίας εξαιτίας των πεποιθήσεών τους, του φύλου ή κάποιου άλλου χαρακτηριστικού τους,
9. Κάθε πολίτης έχει πρόσβαση στις δεξιότητες, γνώση και πληροφόρηση που είναι απαραίτητες για να του επιτρέψουν μια ολοκληρωμένη συμμετοχή στην κοινωνία,
10. Όλες οι ομάδες των πολιτών σε μια τοπική κοινωνία, έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων,
11. Οι ευκαιρίες για συμμετοχή στα πολιτισμικά αγαθά, στην αναψυχή και τη διασκέδαση είναι διαθέσιμες σε όλους τους πολίτες,
12. Οι οικισμοί έχουν ανθρώπινες διαστάσεις όσον αφορά το μέγεθος και τον τύπο τους. Το μέγεθος ενός οικισμού δεν πρέπει να υπερβαίνει τη φέρουσα ικανότητα των φυσικών οικοσυστημάτων της περιοχής εγκατάστασής του,
13. Η διαφορετικότητα και η τοπική μοναδικότητα εκτιμούνται και προστατεύονται,
14. Τόποι, χώροι και αντικείμενα συνδυάζουν τη σημασία και την ομορφιά με τη χρησιμότητα, και
15. Μια παγκόσμια θεώρηση είναι ενσωματωμένη σε όλες τις τοπικές δράσεις, όπως ακριβώς αποκρυσταλλώνεται στο σύνθημα: **“Σκέψου παγκόσμια, δράσε τοπικά”**.

5. Η διαδικασία υλοποίησης της Τοπικής Ατζέντα 21

Δεν υπάρχουν τυποποιημένοι τρόποι υλοποίησης της Τοπικής Ατζέντα 21, αλλά υπάρχουν μερικά βασικά στοιχεία που πρέπει να ληφθούν υπόψη από όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη μιας τοπικής κοινωνίας που αποφασίζει να υλοποιήσει την ΤΑ 21. Η σειρά παράθεσης δεν είναι αναγκαστικά και η σειρά υλοποίησης, μια και πολλά από αυτά τα στοιχεία μπορούν να υλοποιούνται παράλληλα και ταυτόχρονα. Τα στοιχεία που θα αναλύσουμε πρέπει να γίνουν κτήμα όλων των ενδιαφερομένων μερών της κοινότητας και να τα αναγάγουν ως κυρίαρχη σκέψη των δράσεών τους.

Πολύτιμος οδηγός στην υλοποίηση δράσεων της ΤΑ 21 είναι η εμπειρία που έχει αποκτηθεί από άλλες τοπικές κοινωνίες στην Ελλάδα, αλλά κυρίως στο

εξωτερικό. Το διαδίκτυο μπορεί να αποτελέσει πολύτιμη πηγή εμπειριών για νέους στο θεσμό. Το Συμβούλιο των Δήμων και Περιφερειών της Ευρώπης (CMRE = Council of European Municipalities and Regions) έχει δημιουργήσει το Πρόγραμμα με τον τίτλο: European Campaign on Sustainable Towns and Villages και έχει δική του σελίδα στο διαδίκτυο στη διεύθυνση: www.ccre.org. Επίσης μέσα από το διαδίκτυο μπορεί κανείς να εντοπίσει χιλιάδες αναφορές στα θέματα της ΤΑ 21.

5.1 Βελτίωση της διαχείρισης του Δήμου προς την κατεύθυνση της αειφορίας

Είναι απαραίτητο να υιοθετηθεί από την αρχή ένα πνεύμα θέλησης για αειφορική διαχείριση όλων των πολιτικών και δράσεων που ασκούνται στα διάφορα τμήματα του Δήμου, τις δημοτικές επιχειρήσεις και στα δημοτικά και σχολικά ιδρύματα. Χωρίς αυτό το πνεύμα είναι δύσκολη η συνέχιση των προσπάθειών. Η καινούργια αντίληψη δεν είναι κάτι που πρέπει να προσθέσει κανείς στο υφιστάμενο πλέγμα διαχείρισης, αλλά μια καινούρια νοοτροπία διαχείρισης.

Το Δημοτικό Συμβούλιο πρέπει να συζητήσει το θέμα της ΤΑ 21 σε ειδική και αποκλειστική συνεδρίαση. Στη συνεδρίαση πρέπει να κληθούν όλες οι τοπικές οργανώσεις και οι ενδιαφερόμενοι πολίτες. Η απόφαση δεν πρέπει να παρθεί βιαστικά. Μπορεί να γίνει σε επόμενη συνεδρίαση μέχρις ότου ενημερωθούν όλοι για τους στόχους και τη διαδικασία υλοποίησης και υπάρξει ο αναγκαίος χρόνος για τη μελέτη του υλικού που θα μοιραστεί και την αφομοίωσή του. Η λήψη μιας ομόφωνης ή με πολύ μεγάλη πλειοψηφία απόφασης είναι το πρώτο θετικό βήμα που απαιτείται.

Στη συνέχεια, όλο το προσωπικό του Δήμου πρέπει να εκπαιδευτεί με εσωτερικά σεμινάρια στην κατανόηση των γενικών αρχών της αειφορικής ανάπτυξης με στόχο την εφαρμογή αυτών των αρχών στην καθημερινή άσκηση των καθηκόντων τους. Για το σκοπό αυτό τα διάφορα τμήματα πρέπει να επανεξετάσουν τις δράσεις τους κάτω από τη νέα θεώρηση και να προτείνουν τροποποιήσεις που θα εξεταστούν σε μια κοινή συνεδρίαση όλων των τμημάτων. Κάθε καινούρια δράση που αναλαμβάνεται πρέπει να αναφέρει ξεκάθαρα κατά πόσο είναι συμβατή με τις αρχές της αειφορικής ανάπτυξης.

5.2 Πληροφόρηση και εκπαίδευση

Το γεγονός ότι η αειφορική ανάπτυξη δεν είναι εφικτή χωρίς τη ενεργό συμμετοχή των μελών της τοπικής κοινωνίας, επιβάλλει την πληροφόρηση και εκπαίδευση των πολιτών. Η εκπαίδευση δεν πρέπει να περιοριστεί στις βαθμίδες της σχολικής εκπαίδευσης (Δημοτικά, Γυμνάσια και Λύκεια) της περιοχής, αλλά πρέπει να αγκαλιάσει την ευρύτερη τοπική κοινωνία σε όλες τις ηλικιακές ομάδες.

Ο τοπικός τύπος και άλλα διαθέσιμα μέσα ηλεκτρονικής δημοσιογραφίας (ραδιόφωνο και τηλεόραση) πρέπει να φιλοξενήσουν άρθρα τοπικού ενδιαφέροντος που μεταφέρουν τα νέα μηνύματα. Άλλη ευκαιρία για ευρύτερη

ενημέρωση, είναι οι ετήσιες πολιτιστικές εκδηλώσεις και τα ετήσια πανηγύρια που πρέπει να φιλοξενήσουν ενημερωτικά περίπτερα.

Η ενημέρωση πρέπει να έχει πρακτικό χαρακτήρα. Να περιστρέφεται γύρω από απτά προβλήματα και να συνοδεύεται από κάποια κίνητρα. Αν για παράδειγμα, τα φυτικά υλικά από το κλάδευμα των δένδρων και θάμνων είναι ένα αξιόλογο πρόβλημα στην περιοχή, η οργάνωση μιας ενημερωτικής καμπάνιας για την ανακύκλωση των φυτικών υλικών, η επιδότηση της αγοράς του σχετικού υλικού (κάδοι ανακύκλωσης, θρυματιστές) και η ηθική επιβράβευση των πρώτων που υιοθέτησαν την ανακύκλωση στην Παγκόσμια Ημέρα του Περιβάλλοντος, μπορεί να αποτελέσει μια θαυμάσια ευκαιρία για τη διάδοση μιας αειφορικής πρακτικής. Το ίδιο μπορεί να κάνει μια ενημερωτική εκστρατεία για την εξοικονόμηση ενέργειας και νερού στα σπίτια με πρακτικά μέτρα που όλοι μπορούν να υιοθετήσουν.

5.3 Ενεργοποίηση των πολιτών

Η ουσιαστική ενημέρωση και εκπαίδευση του πληθυσμού από το προηγούμενο στάδιο, πρέπει τώρα να οδηγήσει στην κινητοποίηση των τοπικών συλλόγων και ομάδων του πληθυσμού. Η ενεργοποίηση των πολιτών συναντά δυσκολίες, ιδιαίτερα σε περιόδους, όπως η σημερινή, όπου μεγάλες ομάδες του πληθυσμού έχουν απογοητευτεί από την πολιτική διαδικασία, όπως λειτουργεί στη χώρα μας, και ιδιωτεύουν. Πως είναι δυνατόν να φέρεις αυτούς τους πολίτες ξανά στην ενεργό δράση;.

Μια άλλη δυσκολία πηγάζει από τον τρόπο ζωής των πολιτών στις σύγχρονες κοινωνίες, όπου η ένταση και το άγχος βρίσκονται σε έξαρση, ενώ ο ελεύθερος χρόνος έχει περιοριστεί και συνήθως δαπανάται ιδιωτικά σε μαζικές εκδηλώσεις αναψυχής. Το γεγονός ότι αντικείμενο της ενεργού δράσης των πολιτών δεν είναι ο ευρύτερος απρόσωπος πολιτικός χώρος, αλλά η τοπική τους κοινωνία, δρα θετικά στην προσέλκυση του ενδιαφέροντός τους.

Ουσιαστικό ρόλο παίζει στη διαδικασία αυτή, η αντίληψη που έχουν οι πολίτες για την Τοπική Δημοτική Αρχή η οποία θα έχει τον πρώτο λόγο σε αυτή τη διαδικασία. Αν η εικόνα που έχει δημιουργήσει, είναι η εικόνα μιας Δημοτικής Αρχής που δεν λαμβάνει υπόψη τη γνώμη των πολιτών, το σχετικό κάλεσμα θα πέσει στο κενό. Γιατί να διαθέσουν μέρος του προσωπικού τους χρόνου οι πολίτες, όπως άλλωστε έχουμε εξετάσει και στο κεφάλαιο της λαϊκής συμμετοχής, όταν είναι βέβαιοι ότι η γνώμη τους δεν πρόκειται να ληφθεί υπόψη; Η τοπική αρχή λοιπόν πρέπει να πείσει τους πολίτες ότι θα λάβει σοβαρά υπόψη την άποψή τους, πριν δει αξιόλογες ομάδες του τοπικού πληθυσμού να συμμετέχουν στη διαδικασία σχεδιασμού και υλοποίησης δράσεων για την ΤΑ 21.

Μερικές από τις δράσεις και τεχνικές που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε αυτό το στάδιο είναι:

Τεχνικές Προσδιορισμού του Οράματος: ενθάρρυνση των πολιτών που συμμετέχουν στον προσδιορισμό του είδους της κοινότητας (χωριού ή πόλης) στην οποία θα ήθελαν να ζήσουν στο μέλλον. Πως φαντάζονται δηλαδή να είναι ο τόπος στον οποίο σήμερα ζουν στα επόμενα 20-30 χρόνια. Να έχει λιγότερο ή περισσότερο πράσινο;. Να έχει πολυώροφα κτίρια ή τα σημερινά

διώροφα; Να έχει περισσότερους χώρους για άθληση και αναψυχή; Να έχει καλύτερες ή χειρότερες συνθήκες κυκλοφορίας; Να ενθαρρύνει ή όχι τη χρήση του ποδηλάτου για μετακινήσεις μέσα στο Δήμο; Να κατασκευάσει βιολογικό καθαρισμό ή να συνεχίσει να ρίχνει τα ανεπεξέργαστα απόβλητα στους υδάτινους αποδέκτες ή τους υπόγειους υδροφορείς; Να έχει το παρακείμενο δάσος περισσότερο αναβαθμισμένο ή στη σημερινή κατάσταση έντονης υποβάθμισης; Να συνεχίζουν οι αγρότες να κατεβάζουν τις “πομόνες” για την άντληση νερού ή να σκεφθούμε σοβαρά την αποκατάσταση του υδάτινου ισοζυγίου; είναι μερικά από τα ερωτήματα στα οποία πρέπει να πάρουν θέση οι πολίτες.

Ομάδες ενδιαφέροντος: Πρέπει να δούμε τι θέλουν από την πόλη τους ή το χωριό τους οι διάφορες ομάδες του πληθυσμού: οι νέοι, οι γυναίκες, οι εργαζόμενες μητέρες, οι ηλικιωμένοι κλπ. Τι είναι αυτό που λείπει περισσότερο από κάθε ομάδα του πληθυσμού. Εξυπακούεται ότι ο προσδιορισμός των αναγκών γίνεται από τους ίδιους και είναι πολύ φυσικό να υπάρχουν διαφοροποιήσεις κατά περιοχές.

Θεματικές Συνελεύσεις των Κατοίκων: Είναι ιδιαίτερα χρήσιμες για να εξετάσουν συγκεκριμένα θέματα της τοπικής κοινωνίας, όπως: ασφάλεια και προστασία των πολιτών, προστασία της εργαζόμενης μητέρας, δημόσιες συγκοινωνίες, δίκτυα υδροδότησης και αποχέτευσης, θέματα άθλησης και δημιουργικής απασχόλησης της νεολαίας, προβλήματα ναρκωτικών, κλπ.

5.4 Διαμόρφωση εταιρικής σχέσης

Όπως έχουμε ήδη αναφέρει η ΤΑ 21 δεν είναι δυνατόν να υλοποιηθεί αποκλειστικά και μόνο από οποιαδήποτε τοπική αρχή, ερήμην των πολιτών. Και αυτό, όχι μόνο γιατί ένα τέτοιο σχέδιο δράσης, χωρίς εθελοντική συμμετοχή των πολιτών, θα είχε τεράστιο κόστος που δεν θα μπορούσε να καλύψει καμιά τοπική ηγεσία, αλλά και γιατί τα αποτελέσματά του θα ήταν πενιχρά. Από την άλλη μεριά, η συμμετοχή των πολιτών δεν σημαίνει αδυναμία της Τοπικής Αρχής να επιλύσει τα τοπικά προβλήματα πολύ δε περισσότερο κατάργηση ή αχρήστευση της δικαιοδοσίας της. Μόνο μια αυταρχική Δημοτική Αρχή θα έβλεπε με αυτόν τον τρόπο την υιοθέτηση της ΤΑ 21. Μια τέτοια όμως Τοπική Αρχή είναι βέβαιο πως δεν θα την ξεκινούσε. Η βαθιά προσήλωση στις δημοκρατικές διαδικασίες, είναι μια από τις πιο βασικές προϋποθέσεις υλοποίησης της ΤΑ 21.

Σύλλογοι, Επιχειρήσεις, Ιδρύματα και ομάδες των πολιτών πρέπει να συγκροτήσουν με την Τοπική Αυτοδιοίκηση μια εταιρική σχέση συνεργασίας και εμπιστοσύνης στην κοινή επιθυμία για βελτίωση της ποιότητας της ζωής στο χώρο όπου όλοι δραστηριοποιούνται. Χωρίς αυτή τη σχέση που πρέπει να προσεγγίσει το πλέγμα των σχέσεων και αμοιβαίας εμπιστοσύνης που διακατείχε τα μέλη της Συντροφιάς των Αμπελακίων για παράδειγμα, πολύ λίγα μπορούν να επιτευχθούν.

5.5 Διαμόρφωση του Στρατηγικού Σχεδίου Δράσης

Η υλοποίηση των δράσεων στα πλαίσια της ΤΑ 21, απαιτεί την καταγραφή όλων των ενεργειών σε ένα στρατηγικό πλάνο ώστε κάθε φορέας ή ομάδα προσώπων που συμμετέχει να γνωρίζει τι συμφωνήθηκε και τι χρειάζεται να γίνει. Μην σας τρομάζει η λέξη στρατηγικό πλάνο. Απλά θέλει να επισημαίνει ένα καλά οργανωμένο σχέδιο δράσης που περιλαμβάνει τις επιμέρους δράσεις και τα αποτελέσματα που αναμένονται μαζί με τους μηχανισμούς αξιολόγησης της επιτυχίας του σχεδίου.

Τα βασικά στοιχεία που πρέπει να περιλαμβάνει ένα σχέδιο δράσης για την ΤΑ 21 είναι:

- 1. Προσδιορισμός του Οράματος για την τοπική κοινωνία.**
Αναφέρατε τα θέματα που συνδέονται με την αειφορία της περιοχής και στόχους ξεκάθαρους όσον αφορά τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής για την περιοχή. Δώστε παράλληλα μια εικόνα της πορείας που πρέπει να ακολουθήσει η ανάπτυξη στην περιοχή στον επόμενο αιώνα.
- 2. Διαμόρφωση του σχεδίου δράσης.** Η διαμόρφωση ενός σχεδίου δράσης στην ΤΑ 21 είναι απαραίτητη για να ξεφύγουμε από το στάδιο των συζητήσεων και να περάσουμε στη φάση των δράσεων. Το σχέδιο δράσης δηλαδή δεν είναι τίποτε άλλο παρά ένα συγκροτημένο κείμενο ενεργειών που θα πραγματώσουν τα κοινά οράματα των μελών της τοπικής κοινωνίας στον οικονομικό, κοινωνικό και περιβαλλοντικό χώρο. Το σχέδιο δράσης πρέπει να αναφέρει τις οργανώσεις, φορείς ή ομάδες ατόμων που θα πάρουν μέρος, το είδος των δράσεων που αναμένεται και τέλος το χρονοδιάγραμμα. Οι δράσεις που περιλαμβάνονται στο πλάνο μπορεί να ταξινομηθούν ανάλογα με τη θεματική τους ενότητα, τον τομέα (πρωτογενή, δευτερογενή, κλπ) ή τη γεωγραφική περιοχή αναφοράς. Οι δράσεις αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν **νέα έργα ή πρωτοβουλίες**, π.χ. δημιουργία χώρου ανακύκλωσης φυτικών υλικών ή δημιουργία ενός χώρου συγκέντρωσης παλαιών επίπλων και συσκευών που θα χαρίζονται σε όσους τις ζητήσουν, ή δημιουργία ενός δημοτικού κέντρου πληροφορικής για την εκπαίδευση των νέων της περιοχής στην πληροφορική με προσφορά μιας νέας μορφής δημιουργικής ψυχαγωγίας, ή δημιουργία μιας σχολής για τη διάσωση Παραδοσιακών τεχνών της περιοχής (ξυλογλυπτική, ναυπήγηση παραδοσιακών σκαφών, κ.ά.) κλπ. **Ενημερωτικές εκστρατείες**, π.χ για τη διακοπή του καπνίσματος, του ποτού, την υγιεινή διατροφή, την καθημερινή άσκηση, την εκπαίδευση των γονέων, κλπ. **Παροχή συμβουλών**, π.χ. σε θέματα μείωσης της κατανάλωσης ενέργειας στο σπίτι, σε θέματα οικιακών λαχανόκηπων, κατάψυξης ή κονσερβοποίησης λαχανικών, κλπ. **Αλλαγή στις τοπικές πολιτικές**, π.χ. αλλαγή στον τρόπο χρέωσης της κατανάλωσης νερού για ενθάρρυνση της εξοικονόμησής του, ή αλλαγή στους τρόπους δόμησης για την αύξηση του πρασίνου ή τη δημιουργία χώρων στάθμευσης αυτοκινήτων.
- 3. Μηχανισμούς εφαρμογής.** Εδώ το πλάνο δράσης πρέπει να προβλέπει: α) τους τρόπους με τους οποίους οι δράσεις που προβλέπονται θα υλοποιηθούν, β) τους τρόπους με τους οποίους θα

μετράται η ενδεχόμενη πρόοδος και γ) τον τρόπο με τον οποίο το σχέδιο δράσης θα αξιολογείται και θα αναθεωρείται υπό το φως των νέων δεδομένων που θα προκύπτουν.

5.6 Μέτρηση, παρακολούθηση και καταγραφή της προόδου προς την αειφορία

Είναι πολύ σημαντικό να συμπεριληφθεί στη διαδικασία της Ατζέντα 21 ένας μηχανισμός παρακολούθησης της προόδου που πραγματοποιείται. Αυτό μπορεί να γίνει με πολλούς τρόπους, όπως:

- α) με τη χρησιμοποίηση τοπικών δεικτών που δείχνουν κατά πόσο η τοπική κοινωνία οδηγείται προς την κατεύθυνση της αειφορίας. Π.χ. ο αριθμός των κατοίκων που χρησιμοποιούν από κοινού και εκ περιτροπής το αυτοκίνητό τους για να φθάσουν στον ίδιο προορισμό, η μείωση της κατανάλωσης ηλεκτρικού ρεύματος ως αποτέλεσμα της χρησιμοποίησης ηλεκτρονικών λαμπτήρων, η μείωση του όγκου των σκουπιδιών ως αποτέλεσμα της εφαρμογής ενός προγράμματος ανακύκλωσης και επαναχρησιμοποίησης ορισμένων συσκευασιών.
- β) Με την τοποθέτηση ειδικά επιλεγμένων στόχων, η εκπλήρωση των οποίων σαφώς υποδηλώνει πορεία προς την αειφορία.
- γ) Με την περιοδική καταγραφή της συντελούμενης προόδου και την ευρεία δημοσιοποίησή της στην τοπική κοινότητα.

5.7 Εμπειρία και γνώσεις που αποκτήθηκαν

Η εφαρμογή της ΤΑ 21 στις διάφορες χώρες, έχει δημιουργήσει μια πλούσια εμπειρία η οποία είναι στη διάθεση των νέων τοπικών κοινωνιών που εντάσσονται σε προγράμματα δράσης για την ΤΑ 21. Όπως ήδη αναφέραμε, το διαδίκτυο είναι η πιο κατάλληλη πηγή πληροφόρησης για το θέμα αυτό. Για διευκόλυνση των αναγνωστών που δεν έχουν πρόσβαση σε αυτό, θα επιχειρήσουμε στη συνέχεια μια σύνοψη των μέχρι τώρα εμπειριών. Οι εμπειρίες ή συμβουλές, όπως τις παραθέτει το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των Δήμων και Περιφερειών (1999), εντάσσονται σε τρεις κατηγορίες: γενικές, τοπική κοινωνία, τοπική αυτοδιοίκηση.

Γενικές συμβουλές:

- Η αειφορική ανάπτυξη αναφέρεται στην ταυτόχρονη ενσωμάτωση περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών ενδιαφερόντων. Δεν είναι ένα πρόγραμμα ανακύκλωσης, ούτε απλά ένα πράσινο πρόγραμμα.
- Ο τονισμός της ολοκληρωμένης φύσης της Τοπικής Ατζέντα 21 θα ενθαρρύνει περισσότερα άτομα να πάρουν μέρος σε αυτή γιατί είναι πολύ πιθανόν να βρουν μέσα σε αυτή και ενδιαφέροντα που ταυτίζονται με τα δικά τους.
- Είναι πολύ βασικό να μην “καπελωθεί” η όλη διαδικασία από την τοπική δημοτική αρχή. Οι Δημοτικές υπηρεσίες πρέπει να παίζουν

το ρόλο του καταλύτη βοηθώντας τις τοπικές οργανώσεις και τις ομάδες των πολιτών να βρουν κοινό έδαφος συνεννόησης και ταυτόχρονα να δίνουν το παράδειγμα με τις δικές τους δράσεις.

- Πρέπει από την αρχή να γίνει κατανοητό σε όλους, ότι η ΤΑ 21 δεν είναι ένα προϊόν που θα παραχθεί μια φορά, αλλά μια διαδικασία η οποία απαιτεί χρόνο για να διαδοθεί και να ωριμάσει. Βέβαια είναι πολύ αξιόλογο να υπάρξουν κάποιες, έστω και μικρές επιτυχίες, στα πρώτα στάδια γιατί βοηθούν στη διατήρηση του ενδιαφέροντος των μελών των ομάδων που συμμετέχουν.
- Είναι πολύ βασικό να τεθούν από την αρχή συγκεκριμένοι στόχοι για εκπλήρωση και να ανατεθεί η ευθύνη της επίτευξης συγκεκριμένων στόχων σε συγκεκριμένες ομάδες.
- Οι συνεργασίες ανάμεσα σε ομάδες και οργανώσεις έχουν πολύ μεγάλη συμβολή στην επίτευξη προόδου και πρέπει να ενθαρρύνονται.
- Πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια να συμπεριληφθούν στην ΤΑ 21 ομάδες και οργανώσεις που δεν πήραν μέρος σε αυτήν στα πρώτα στάδια υλοποίησης.
- Μην επιχειρείτε να κάνετε τα πάντα. Ιεραρχείστε τις δράσεις από το σύνολο των δράσεων που θα προκύψουν με κριτήρια την ευκολία πραγματοποίησής τους, τις μικρές απαιτήσεις σε χρόνο και πόρους, την ύπαρξη μεγαλύτερης συναίνεσης, κλπ.
- Προσπαθήστε να δημιουργήσετε συνεργασίες με άλλες γειτονικές τοπικές κοινωνίες που εργάζονται στην ΤΑ 21, με άλλες στα εθνικά πλαίσια ή τα Ευρωπαϊκά και τα Παγκόσμια. Δεν χρειάζεται να ανακαλύψετε και εσείς τον τροχό. Το θέμα προσφέρεται για τέτοιες συνεργασίες και παράλληλα μέσα από το διαδίκτυο οι συνεργασίες είναι σήμερα εφικτές. Μην ξεχνάτε ότι αυτές οι συνεργασίες είναι πολύ επικερδείς για όλες τις συνεργαζόμενες ομάδες.

Στην Τοπική κοινωνία:

- Ξεκινήστε με βάση τις δυνατότητες που έχετε ή από τους τομείς που νοιώθετε πιο ασφαλείς. Μην ξεκινάτε από το μηδέν.
- Μη χρησιμοποιείτε ξύλινη γλώσσα ή όρους που δεν είναι κατανοητοί. Πρέπει να κάνετε κατανοητή στην τοπική κοινωνία τις έννοιες της αειφόρου ανάπτυξης και της ΤΑ 21. Χρησιμοποιείτε στοιχεία από τις τοπικές παραδόσεις και τον λαϊκό πολιτισμό που ενισχύουν την αειφορία.
- Προσπαθήστε να κάνετε την ΤΑ 21 ενδιαφέρουσα για τα τοπικά προβλήματα (να μην φαντάζει δηλαδή εξωπραγματική), αλλά ταυτόχρονα δεν πρέπει να ξεχνάτε τη διασύνδεση των τοπικών προβλημάτων με τα παγκόσμια.
- Η ενεργός συμμετοχή των πολιτών πρέπει να επιβραβεύεται και να αναγνωρίζεται η ξεχωριστή συμβολή κάθε μέλους της τοπικής κοινωνίας.
- Η διαδικασία σχεδιασμού και υλοποίησης της ΤΑ 21 πρέπει να αποκτήσει ενδιαφέρον και ενθουσιασμό για να ενθαρρύνει τους νέους να εμπλακούν σε αυτήν.
- Η κουβέντα για τα θέματα της ΤΑ 21 είναι ένα πολύ σημαντικό μέρος της όλης διαδικασίας. Είναι απαραίτητη για να αναζητηθεί το κοινό έδαφος και να αναπτυχθεί μια σχέση εμπιστοσύνης, ιδιαίτερα ανάμεσα στους Δημοτικούς άρχοντες και τους πολίτες.

- Μην περιμένετε την άμεση αποδοχή των αρχών της αειφορικής ανάπτυξης από τους πολίτες. Χρειάζεται να περάσει κάποιο χρονικό διάστημα.

Στη Δημοτική Αρχή:

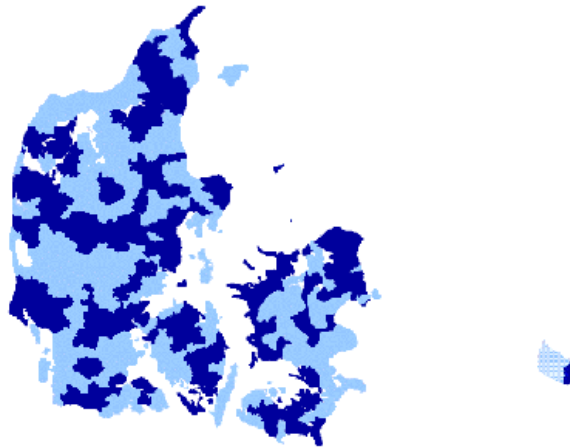
- Είναι πολύ σημαντικό η Δημοτική Αρχή να πιστεύει ειλικρινά στις αρχές της ΤΑ 21 από την πρώτη στιγμή που θα αρχίσουν δράσεις υλοποίησης.
- Είναι πολύ σημαντικό όλα τα εκλεγμένα μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου να συμμετέχουν στη διαδικασία από το ξεκίνημά της.
- Ενθαρρύνετε από την αρχή τους Δημοτικούς Συμβούλους να δουν την αειφορική ανάπτυξη και την ΤΑ 21 ως μια ευκαιρία, παρά ως μια απειλή. Ειδική εκπαίδευση πρέπει να απευθυνθεί προς τα εκλεγμένα μέλη του τοπικού συμβουλίου.
- Φροντίστε από την αρχή να γίνουν αναπόσπαστο τμήμα όλων των δραστηριοτήτων, σχεδίων και στρατηγικών του Δήμου οι αρχές της αειφόρου ανάπτυξης.
- Είναι βασικό να συνδέσετε τις δραστηριότητες της ΤΑ 21 με υπάρχουσες δραστηριότητες στην τοπική κοινωνία, όπως για παράδειγμα, προγράμματα τοπικής ανάπτυξης, κέντρα ενημέρωσης και απεξάρτησης, και άλλα κοινωνικά προγράμματα.
- Όλα τα τμήματα του Δήμου πρέπει να ενσωματώσουν στόχους αειφορίας στα υφιστάμενα σχέδια δράσης.
- Είναι απαραίτητο να υπάρχει μια ξεκάθαρη στρατηγική για τη διαμόρφωση και εφαρμογή της ΤΑ 21 τόσο μέσα όσο και έξω από το Δημαρχείο.
- Δημιουργήστε ευκαιρίες για δράση συνδέοντας την ενεργό συμμετοχή με μια εκ των άνω στρατηγική σκέψη.
- Η Δημοτική Αρχή πρέπει να είναι έτοιμη για έναν διάλογο ουσίας με την τοπική κοινωνία και έτοιμη να ενσωματώσει τον προβληματισμό που θα αναπτυχθεί μέσα στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.
- Είναι πολύ σημαντικό να ασχολείστε με τις απόψεις που εκφράζουν οι πολίτες.
- Η Δημοτική Αρχή πρέπει να είναι πρόθυμη για την έναρξη της ΤΑ 21 και να την αφήσει να ακολουθήσει το δρόμο της χωρίς να περιορίζει τις ευθύνες της στις δράσεις που μπορεί να υλοποιήσει.
- Δεν είναι απαραίτητο να έχει η Δημοτική Αρχή την πρωτοκαθεδρία. Μπορεί να είναι ένας ισότιμος εταίρος με άλλους φορείς της τοπικής κοινωνίας. Προφανώς αυτό είναι εφικτό μόνον όταν η Δημοτική Αρχή έχει βαθιά προσήλωση στις δημοκρατικές διαδικασίες.

5.8 Στατιστικά στοιχεία εφαρμογής της ΤΑ 21

Η εφαρμογή της ΤΑ 21 σε παγκόσμιο επίπεδο εμφανίζει μεγάλες αποκλίσεις. Ως γενική παρατήρηση μπορεί κανείς να σημειώσει ότι η πρόοδος είναι εμφανής στις δημοκρατικές χώρες με ενδυναμωμένους τους θεσμούς της τοπικής αυτοδιοίκησης και παράδοση συμμετοχής του κοινού στις τοπικές υποθέσεις. Σε ανελεύθερα καθεστώτα και σε χώρες με χαμηλό βιοτικό επίπεδο η πρόοδος στην εφαρμογή της ΤΑ 21 είναι ουσιαστικά ανύπαρκτη.

5.8.1 Στον Ευρωπαϊκό και Διεθνή χώρο

Σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες και σε ανεπτυγμένες χώρες της Δύσης, η εφαρμογή της ΤΑ21 ξεκίνησε από την επιστροφή των εθνικών αντιπροσωπειών από τη Διεθνή Διάσκεψη του Ρίο. Συγκροτήθηκε αμέσως εθνική επιτροπή για την ΤΑ 21 και άρχισαν οι ενημερωτικές εκστρατείες αμέσως μετά την παραγωγή του αναγκαίου πληροφοριακού υλικού. Έτσι σήμερα έχουμε χώρες όπου η συντριπτική πλειοψηφία των Δήμων τους εφαρμόζει προγράμματα ΤΑ 21. Τέτοιες χώρες είναι η Ιρλανδία και η Σουηδία όπου όλοι οι Δήμοι εφαρμόζουν την Τοπική Ατζέντα 21. Στη Δανία τα δύο τρίτα των Δήμων εφαρμόζουν την ΤΑ 21 ενώ στο Ηνωμένο Βασίλειο το αντίστοιχο ποσοστό εγγίζει το 90%. Τέλος στην Ιταλία το ποσοστό των Δήμων που εφαρμόζουν την ΤΑ εγγίζει το 30% και είναι μεγαλύτερο στη Βόρεια Ιταλία από ό,τι στη Νότια.



Οι δήμοι της Δανίας που εφάρμοζαν την ΤΑ 21, στο τέλος του 1996

5.8.2 Η Ελληνική εμπειρία

Το 1998 τα αποτελέσματα εφαρμογής της ΤΑ 21 ήταν ιδιαίτερα πενιχρά (Μπούρκας, 1998). Από τους 1000 περίπου Δήμους και Κοινότητες που προέκυψαν από τη συνένωση με βάση το σχέδιο Καποδίστριας μόνον δύο Δήμοι στην Ελλάδα, ποσοστό 0,002% εφάρμοζαν την ΤΑ 21. Αξίζει να τους μνημονεύσουμε. Είναι οι Δήμοι Αμαρουσίου και Χαλανδρίου που από το 1996 άρχισαν την εφαρμογή της ΤΑ 21 στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Προγράμματος LIFE.

Η πρόσφατη ανασυγκρότηση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στη χώρας μας και η παράλληλη στελέχωση όλων των νεοϊδρυθέντων Δήμων με στελέχη (Μηχανικούς, Γεωτεχνικούς, Οικονομολόγους, κλπ) παρέχει τις δυνατότητες για υλοποίηση πρωτοβουλιών στα πλαίσια της ΤΑ 21. Αν δημιουργηθεί ένας υποστηρικτικός μηχανισμός και παράλληλα υπάρξουν καλά σχεδιασμένα προγράμματα κατάρτισης, τότε βάσιμα μπορούμε να ελπίζουμε ότι και σε αυτόν τον τομέα θα συγκλίνουμε προς τα συμβαίνοντα στον Ευρωπαϊκό χώρο.

5. 9 Χρήσιμες Πηγές για Πληροφόρηση

Το διαδίκτυο αλλά και εκδόσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Επιτροπής Περιβάλλοντος του Συμβουλίου Δήμων και Περιφερειών της Ευρώπης μπορούν να αποτελέσουν μια πρώτη αξιόπιστη πηγή πληροφόρησης.

Όπως ήδη έχουμε αναφέρει το Συμβούλιο των Δήμων και Περιφερειών της Ευρώπης (CMRE) έχει δημιουργήσει το Πρόγραμμα με τον τίτλο: European Campaign on Sustainable Towns and Villages και έχει δική του σελίδα στο διαδίκτυο στη διεύθυνση: www.ccre.org.

Στελέχη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης της χώρας μας που εμφανίζονται στη βιβλιογραφία ως συντονιστές της ΤΑ 21 στη χώρα μας, είναι οι: Ελένη Μαγκλάρα, Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος (ΚΕΔΚΕ) Κων/νος Μπούρκας, Εθνικός Συντονιστής Local Agenda 21, ΚΕΔΚΕ.

Αναφορές:

Council of European Municipalities and Regions.

Local Agenda. Basic Guide.

European Commission DG XI (1997) Agenda 21 - the first five years Implementation of Agenda 21 in the European Community.

Μπούρκας, Κων. (1998). Τοπική Ατζέντα 21:

Κοινωνική συμφωνία για το περιβάλλον και τη βιώσιμη ανάπτυξη. Πρακτικά Ημερίδας "Τοπική Agenda 21" Σύνδεσμος ΟΤΑ Μείζονος Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 8 Μαΐου 1998.